

EESTI RAHVALUULE ARHIIV 2009. AASTAL JA PRESIDENDI RAHVALUULEPREEMIA

On saanud traditsiooniks, et igal aastal Eesti iseseisvuspäeva paiku antakse Eesti Kirjandusmuuseumis üle Eesti Vabariigi Presidendi rahvaluulepreemiad, mis on mõeldud Eesti Rahvaluule Arhiivi (ERA) vabatahtlike kaastööliste tunnustamiseks. Preemia eelkäijaks on aastatel 1935–1940 jagatud Riigivanema autasu parimatele rahvaluulekogujatele.

Selleaastased Vabariigi Presidendi rahvaluulepreemiad andis Tartu linna pea Urmas Kruuse üle 25. veebruaril. Eesti iseseisvuspäeva ja soome kultuuri päeva (28. II) vahel toimunud üritusel tunnustati tänukirja ning meenetega ka Eesti Kirjandusmuuseumi ERA 2009. aasta tublimaid kaastöölisi ning kogumisvõistluse „Minu mälestuste Soome” kirjutajaid. Aktusel kõnelesid peale Tartu linna pea ja Eesti Rahvaluule Arhiivi esindajate ka ühenduse Eesti Elulood juhataja Rutt Hinrikus ja Soome Suursaatkonna kultuuri- ja pressinõunik Arja Korhonen. Muusikaliisi vahepalu esitas Mari Kalkun.

Presidendi rahvaluulepreemia said Kaie Humal ja Hille Tarto.

Kaie Humala kaastöö mahukaima osa moodustab kunagisest kodukandist Võrtsjärve põhjakaldalt vanadelt kaluritelt, nende pereliikmetelt ning teistelt praegustelt ja endistelt selle kandi inimestelt kogutu. Samuti Kaie Humala enda meenutused oma vanaisast, pillimehest ja pillimeistrist, sepast ja möldrist Tõnis Moosesest, vanaemast jt Võrtsjärve-äärsete külade inimestest. Lisaks andis Kaie Humal arhiivile kaks XX sajandi algusest pärit fotoalbumit. Üks neist sisaldab kohaliku fotograafi Aleksander Lepiku (1898–1977) fotosid Võrtsjärve ümbruse küladest ja Viljandist. Fotodel on kujutatud perekondlike sündmusi (pulmi, matuseid, sünnipäevi jm), tööolukordi (heinategu jm) ja

külaolustikku, on mitmeid portreefotosid. Peale selle vahendas Kaie Humal Oskar Looritsa isiklike kirjade jõudmist Kultuuriloolisse Arhiivi.

Tänapäeval viiakse Eestis ja mujalgi läbi väga palju eriilmelisi kogumisaktisioone. Aastail 2005–2007 toimus Eesti Televisiooni saates „Prillitoos” kauaaegse saatejuhi Hille Tarto korraldusel ravimtaimeviktoriin. Kahel hooajal tutvustati saadetes kaheksatteist Eestis kasvavat ravimtaime. Mälumängule saabunud vastuseid (fotod ja käsikirjaline materjal) on kokku 1717 lk. Hille Tartole anti rahvaluulepreemia meelikõitva viktoriini väljamõtlemise, läbi viimise ja ravimtaimeteemalise küsitluse materjalide talletamise eest. Kirjandusmuuseumi Kultuuriloolisse Arhiivi on Hille Tarto vahendusel jõudnud ka „Prillitoosi” teatrimängu kirjad.

2009 oli Rahvaluule Arhiivile hea aasta. Käsikirjakogusse laekus 12 366 lehekülge (8762 lk originaalkirjapane-kuid ja 3574 lk uurimuslikke materjale), helikogusse 102 säilikut, lisaks 76 videokasseti ja -faili, 1391 digi- ja 755 must-valget ning värvifotot. Tahaks loota, et siin on põhjus meie taustas, nimelt sajaaastases järjepidevas rahvaluule kogumistöö kogemuses. Muutunud vormilt nüüdisaegsemaks, laienenud sisult, on kogumistöö olemuselt jäänud siiski samaks nagu Jakob Hurda aegadel.

Rahvaluule talletajate ringi on aidanud laiendada erinevad kogumisvõistlused. Soome Instituut ja Eesti Kirjandusmuuseum viisid 2009. aastal läbi kogumisvõistluse „Minu mälestuste Soome”. Kokku saadeti võistlusele ligi sada eriilmelist kaastööd: kirjutajate seas oli nii kirjanikke, teadlasi kui ka kooliõpilasi. Enamik osavõtjaid oli sündinud aastail 1940–1960 ja meenutas nõukogudeaegseid Soome-sõite. Kümme inimest kirjutas sõjaelseist

aastaist, üks soomepoiss Jätikusõjast, lähiaja reisidest kirjutasid üksikud. Niisama palju, ligi sada tööd, läkitati samal ajal Soome Kirjanduse Seltsi rahvaluulearhiivi Eesti-mälestuste kogumisvõistlusele. Žürii, koosseisus Risto Järv, Järvi Lipasti ja Rutt Hinrikus, andis pikkade arutelude järel välja kolm peaauhinda, need said Maret Lehto, Maria Peep ja Lembit Vahesaar. Põhjaliku ja ülevaatliku kaastöö eest pälvis eriauhinna Harri Jõgisalu.

2009. aasta lind oli kodukakk. Eesti Ornitoloogiaühing koostöös Eesti Kirjandusmuuseumiga viis läbi kakufolkloori kogumise võistluse. Üleskutses paluti kirja panna isiklikul vaatlusel põhinevaid lugusid öökullist, mitmesuguseid uskumusi, levinud nimetusi jne ning saata ka joonistusi kakkudest. Saatjaid oli umbes 70.

Arhiivi jõudsid Helsingi Ülikooli doktorandi Piret Paali 2006. aastal korraldatud kogumisaktsiooni „Minu vähihaigus” materjalid, millele saabus vaid viis vastust. „Vähist ja vähikogemusest on kultuuriliste ja ühiskondlike arusaamade tõttu keeruline kirjutada, veel enam rääkida,” märgib võistluse korraldaja Piret Paal.

Viljandi Kultuuriakadeemia kultuurhariduse osakonna üliõpilasi juhendanud Ene Lukka-Jegikjan andis üle eesti ja vene tudengite tööd, mis käsitlevad noorte endi ümbruskonna sünni- ja pulmakombestikku, katsikute ja ristsete pidamist. RMK loodushoiuosakonna pärandkultuuri spetsialist Triin Kusmin-Neljändik on salvestanud 13 tundi kohapärimust, elulugusid, mälestusi/pärimust külaelust ja andmeid vanadest tövõtetest. Eriti on ta pööranud tähelepanu metsa ja metsatööga seonduvale pärimusele. Kohapärimusega seotud fotosid annetasid Arvi Liiva ja Helgi Suluste. Samuti jõudis arhiivi Eesti Maaülikooli loodusturismi eriala tudengite kogutu, neid juhendasid Renata Sõukand ja Raivo Kalle. Ameerikas elanud

eestlane Olavi Maru kogus 1980. aastatel lorilaule. 86 lk toona kogutust jõudis sellel aastal arhiivi, vahendajateks abikaasa Ene Maru ja Sirje Kurg. Rahvalaulik Kathariina Kreti eluloo, sugupuu ja oma mälestusi temast ning ta lauludest talletasid lauliku tütar Laine Müür ja Lumme Lillenthal. Fotokogu täienes 132 Elmar Maasikult saadud foto võrra. Nee-me Metsalt laekus 67 lk rahvakalendri tähtpäevade ainelisi omaloomingulisi luuletusi koos kombekirjeldustega lapsepõlvkodust Võtikverest ja hilisemast elukohast Orissaarest. Maret Lehtolt saime kingituseks koos CD-väljaandega „Munuksed. Muhi laulud” ka kommentaarid erinevate Muhi laulude kohta. Adik Sepp pani kirja nimetekkellugusid ajaloolisest Tarvastu kihelkonnast. Pikka aega Tartu lasteaedades töötanud ning rahvakalendrialaseid raamatuid välja andnud Lille Teedumäe loovutas arhiivile eri aegadel lasteaias tehtud fotosid. Koidula Lesta annetas arhiivile Äksi nõia ehk Hermine Jürgensi isiklikke pabereid. Arhiivi saabusid Anni Oraveere kogutud Eesti pimedate kogukonna materjalid ning setu pärimusel põhinevad omaloomingulised jutud koos kommentaaridega. Mahukate kaastöödega täiendasid meie kogusid Kaleph Jõulu ja Leida Oeselg, samuti andsid materjali üle Ülle Podekrat, Evi Kambrimäe, Hilda Kaukes, Margit Ilves jt.

Vabatahtlike kaastööliste kõrval jätkavad kogumistööd ka folkloristid. Tänuväärset tööd eesti folkloristika ajaloo materjalide kokkuotsimisel on teinud Rein Saukas. Erinevat ainet sisaldavaid säilikuid andsid üle ka Piret Voolaid, Mare Kõiva, Pille Vahtmäe, Valdo Valper, Mall Hiimäe, Helen Kömmus, Taive Särg, Anu Korb, Jüri Metssalu, Mari Sarv, Ave Tupits, Janika Oras, Ingrid Rüütel, Mari-Ann Remmel jt.

Eesti Rahvaluule Arhiiv tänab kõiki kaastöö eest!

ASTRID TUISK